

Odisėjas

1

– Ar girdėjai, kad Odisėjas sudegė spintoj?

– Kada? Kokioj spintoj? Kaip – sudegė? Kur?

– Na, tikrai nežinau, kažkur pajūry, kaip Odisėjui ir tinka, kalbama, kad sudegė kartu su prieškarine vokiška spinta, o gal tik užtroško dūmais?

Neatitaisomas nuostolis visai menininkų brolijai, tai apskurusių bedarbių vienuolijai, kategoriškai atsiribojusiai nuo valdžiai pataikaujančių, klusnių jos užsakymų kaip įsakymų vykdytojų šutvės. Tiesus smūgis į vienuoliškus paširdžius. Sudegė laisvės vėliavnešio vėliava, liko apsvilęs, Šiaurės pajūry numestas kotas, pamaži apaugantis jūrų kiaukutėliais ir jūržolėmis, ir auksasparnėmis

boružėmis, ir smiltynų skruzdėlių kruopščiai po dulkelę naikinamas. Pranašas, laisvės ženklas, kurį potvynio banga nusineš į tolius: paslaptینگais vandenų takais, pro Šiaurės jūros vartus, pro Lamanšo sąsiauri, Bretanės, Ispanijos, Portugalijos pakraščiais, pro Heraklio stulpus į amžiną europinės kultūros lopšį: ten keturpirštė Graikijos ranka nuo neatmenamų laikų meta kelias sidabrinės salelių monetas į Kretą, kur ant akmeninių ragų lig šiolei rusena jaučio kraujas, lipnumu ir galia svaiginančiai panašus į šešiasdešimtųjų vyną, vardu „Jaučio kraujas“.

Liko dulkėtos tylos saugoma dirbtuvė pusrūsyje. Viena lentyna prigrūsta neišbaigtų putoplastinių, kaulus imituojančių, susimazgiusių nedidelio formato skulptūrų, tik iš tolo primenančių Muro darbus, kita – išdidžių, dulkėtų, tamsiastiklių, tuščių iki užmaršties dugno „Jaučio kraujo“ butelių, išdidžių, kerštingų, tarsi viską prisimenančių ir nemokančių atleisti.

Liko dulkėtas didelio formato bloknatas, kurio slaptoje amžinu miegu užmigo anuomet tokie drąsūs, stebinantys eskizai, ryškios, lanksčios tušu nubrėžtos linijos, kaulų kiaurymės, kaulų krumpliai kaip replės – būsimųjų milžiniškų skulptūrų apmatai, kuriems taip ir nebuvo lemta pavirsti realybe ant Vilniaus kalnų šalia Trijų Kryžių, šalia Bekešo viršūnėje skurstančios koplyčios griuvėsių.

Liko melsvas, išblukęs mažos knygelės turinys – neišbaigti ekspresyvūs, vos ne vos apmesti būsimųjų poemų

pradmenys, aistrių akimirų negatyvai, išreikšti slaptais įvairiakalbio rašto kyliąženkliais.

Liko amžiams užkaltos durys, išrašytos gatvės kalių keiksmis ir neįgyvendintų troškimų šūksniais, – kreida, anglis, nagų žymės, lūpdažių hieroglifai, kaip jaučio kraujo lašai krintantys tręštančių lentų grioveliais žemyn į užmaršties tamsas, į seniai sudegusios jaunystės požemius.

2

Skaudi ir liūdna žinia – tarytum sudužusio žaliastiklio butelio šukės, pažirusios sostinės skersgatviuose, akligatviuose, rūsiuose, šaltose kaip Arktis palėpėse, kuriose it šikšnosparniai žemyn galva leido naktis nepriklausomųjų meno vienuolių brolija, amžinai alkana, apskurus, išjuokta, pažeminta. Kartą per metus ar dvejus parduo-danti kokį etiudą šalia meno besitrainiojančiam nomenklatūros kuiliui ar besielei amebai, tiksliau, jo žmonai, kurią dėl neįspėjamos meno paslapties traukė ir viliojo tu skarmalių maurabarzdžių, spjaunančių į garbę ir šlovę, ir prabangą, mįslingas požeminis ar viršdebesinis gyvenimas, ilgesingose akyse rusenanti kibirkštis, kurią tereikia įpūsti: pasikviesti į svečius, nurengti, įmurkdyti į kvapniaisiais šampūnais užtamsintą garuojančią romėniškų

termų gelmę, iš širdies padirbėti kempine, žirkklėmis, šukomis, užmesti kinišką vyro chalata, pamaitinti, įpilti keliolika konjako taurių – ir šviežiai išsapnuotas meilužis išnirs nelyg iš putojančios Viduržemio jūros kaip koks graikų pusdievis, o tau, seniai pavargusiai nuo išplerusio, perdžiančio, žagsinčio, žiovaujančio, peiliu ant svetainės stalo pjaustančio savų letenų nagus, didžiulio pilvo ertmėj rauginančio partijos suvažiavimų direktyvas it ant Lenos krantų iš ledo išveistas gyvavedes ir mėšėdes gėles, tingaus sovietinio mandarino glebiųjų glamonių, tau atsivers dar nepatirtos mitologinės mistiškos meniškų meilės žiedynai, kaip tie kažkur pasaulio pakraštyje kabėję Semiramidžių sodai su amžinai svaiginančiais, gurgiančiais, tykštančiais, aptaškančiais karščiuojančias lūpas fontanais, su klusniais kastratais ir eunuchais už permatomų arabiškos meilės lyrikos rašmenimis išmargintų pertvarėlių, o vyras tuo tarpu tegu spokso pro medžioklinio šautuvo optinį taikiklį – gal išvys rujojančią šerno Patelę ar baltašiknę elnytę, mėnesienoje giedančią estrados žvaigždės balseliu. Tegu spoko, jai nebus gaila, nes ją nusineš meno žynys, bedantis saldžiabalsis, motinos gamtos apdovanotas kūniškos aistros didžiūnas, o ji bus Kleopatra, beribių svajų tyruose paguldyta į lotoso guolį, vergai etiopai, vienaakiai milžinai liūtų galvomis ir karčiais, mojuos palmių šakų vėduoklėmis ir auksažvynis žaltytys suras tuos siauruosius vartelius į jos prigimtį, į tiek metų alkusio geismo bedugnę.

3

Odisėjas – šį vardą atvykėlis gavo jau pirmą dieną, kai įskrido pro rytinius Vilniaus vartus, o lankščios kaip katės heteros barstė jam po kojų gėles ir smulkius savų svajonių pinigėlius; ūmai suskambo sostinės varpai, bokšto laikrodis išmušė dvylika lemtingų dūžių – peržengė miesto slenkstį tarsi nuo debesų nusileidęs homeriško epo herojus: dviejų metrų ūgio, plačių kaip žvaigždynas pečių, kaštonspalvių garbanotų plaukų įrėminto klasikinio profilio veidu, žydrajų akių, lėtažingsnis, bronzinio atspalvio pėdas persirišęs auksiniais sandalais; per dievų ir moirų neapsižiūrėjimą ir aklojo dainiaus prastą geografijos išmanymą iš Viduržemio jūros atplaukęs į pasaulio gale tvyrančią Aisčių *mare*, iššokęs iš greitaeigio išpūstašonio laivo ant šilkinės smėlio juostos, to svetimo ir kaži ar svetingo kranto, palikęs klajonių bičiulių vėles puotauti ir prisiminti didingus žygdarbius, patraukęs ieškoti kokios gyvenvietės, gal, jeigu lemtis bus dosni, ir nežinomos šalies karaliaus rūmų.

Ir nuojauta jo neapgavo – miestas plytėjo dviejų upių santakoje, ant aukšto kalno saulėje žėrėjo spalvingi pilies langų stiklai, už kurių aštri klajūno akis kaipmat įžvelgė ilgesingus šviesiaplaukių gražuolių veidus.

4

Žemaūgė nepriklausomųjų brolija vienu grigališkuoju balsu ištarė: štai mūsų Odisejas, seniai lauktas ir pagaliau pasveikintas.

Malonus daug žadantis ir dosnus subruzdimas, pajutus, kokia nežemiška mitologinė galia neišvengiamai įsilies į mažakraujystės kamuojamą meno vienuolių būtį. Tyliabalsiai šnabždesiai: su juo mes nuversime kalnus, išmėšim tas valdiško meno Augijo arklides, jis atneša laisvę. Raišas skulptorius, vakarais mėgdavęs pačirpinti kaimo smuikelį. Trinantis pajuodusias rankas, mikčiojantis išrasojusiu viršugalviu antkapių kalėjas ir pomirtinių kaukių liejikas. Į dažų molyną iki šakumo įklimpęs realių kaip pati duona kasdieninė natūrmortų tepliorius. Praeities skruzdėlynų tyrėjas, grafikos lakštams priskyres tą pačią skruzdėliško triūso prigimtį, uždraustosios heraldikos gaivintojas ir puoselėtojas. Dažno šių skurdžių, o ir kitų į juos panašių meno vargetų sąmonėje dar nebuvo užgesus laukinė auksinių šiaudų šviesa, akių tamsoj vingiuojantys tėviškės vieškelių ir upelių kaspiniai, o lūpose, ypač pro miegus, virpėjo tokia trapi ir pažeidžiama Lietuvos laukų vyturėlio giesmelė, sakytum, nematomais literatūros sparnais atskridus iš Akselio Miuntės knygos apie San Mikeleį.

5

Ir vis dėlto apsigyveno Odisėjas ne rūmuose, nors ir buvo kviestas vien už gražias žydrajūres akis ir bronzinį kūną. Ne. Jis pasirinko gana erdvę su į žemę prasme-gusiais langais pusrūsį pačioje senamiesčio širdyje – tarp Aušros Vartų ir Rotušės, tiesa, jau senokai nebevadindamos savo tikroju viduramžišku šventu vardu.

Apsigyveno, tiesą pasakius, nepriklausomųjų meno vienuolių niekada taip ir neišpirktų, tik nuspėjamų valdų ribose – iškarpyto, pelių išgraužto apskritimo centre, kur, visos brolijos nuomone, ir turėjo stovėti vėliavnešio sostas – už mitologiškos praeities žygius ir už kitokią laisvės vėjų perpučiamą rytdieną.

Taip, pačioje senamiesčio širdyje, apgaubtoje vis dar rusenančių, niekaip neiškuopiamų griuvėsių ir liūdnos praeities auros: silkinės gatvelės, blusų turgus, Didžiosios sinagogos liekanos, keistos, į amžino klajūno lazdos galą panašios užlenktos raidės, vėlių šnabždesiais prasimušančios pro kitų kalbų raidės, pro pajuodusio kraujo dėmes, pro keliasluoksnį skeveldrų ir kulčių išraustą sienų tinką.

Tinkamiausia meno pranašui įsikurti vieta.

6

Jau pirmos savaitės pabaigoje, tarsi kažkam labai svarbiam ir turinčiam galią paliepus, į pusrūsį sugužėjo daugmaž visi nepriklausomųjų vienuolijos nariai, tarp kurių galėjai pamatyti ir vieną kitą rašto žynį, prieš keletą metų išpranašavusį Odisejo pasirodymą. Atėjo, tiksliau, įšliaužė kaip margos gyvatės, galvas ir spigias žlibes vienuolių gobtuvais prisidengusios, vienišą būtį pamėgusios, suvyriškėjusiu balsu kalbančios aukštojo meno vienuolės.

Erdvi, daugybės lentynų aprėmintą patalpa su aukšta sosto kėde prie galinės sienos, šalia profiliuotų koklių krosnies. Keletas bekojų gultų, nors ne vienas slapta tikėjosi čia išvysti lovas ant bronzinių liūtų letenų. Paprasti, padėvėti čiužiniai. Pilkasapnės antklodės. Kampe – lyg Babelio bokštas, tiesa, kiti tvirtino, jog greičiau pasviręs Pizos bokštelis, knygų statinys. Rusų, vokiečių, prancūzų, lotynų, senųjų graikų, anglų, lenkų ir lietuvių kalba paženklintos nugarėlės. Knygelės be nugarėlių. Slaptos, kaip tarp knygų įkišti peiliai ar durklai, ar skustuvų ašmenys.

Viena ant aukštos kojelės sidabro taurė. Apvalus žemakojis ažuolo stalas su „Jaučio kraujo“ buteliais ir šešiabriaunėmis stiklinėmis. Tamsiastiklė, nebyli, raudonkamštė kariauna. Laukianti ženklo.

Pirmoji apgirtusių diskusijų naktis. Pirmi gatvės harpijų nagelių įdrėskimai dulkėtuose rūšio langų stikluose.

Krebždenimasis, kauksmas, keiksmas už palaikių fanerinių durų. Taip, taip, po trumpų dvejonių ir gatvės plaštakės buvo įsileistos, nes ne vieną iš jų nepriklausomieji jau buvo įamžinę drobėse ir prismeigę prie vabzdžių ir drugių kolekcijų savuose urveliuose ir palėpėse.

Po pirmų, kuo išradingesnių ir paslaptingesnių frazių visiems tapo aišku, jog diskusijoj pirmuoju smuiku grieš Odisėjas. Šį akivaizdų faktą visi priėmė pakeldami pilnas tiršto, lipnaus vyno stiklines. Kelios iš jų sutarties pasirašymo proga buvo sukultos į smulčiausias šukeles, kad kiekvienas naktinės orgijos dalyvis galėtų išsinešti bent mažytę, skruzdės dydžio tamsaus stiklo šukelytę – amžinai pirmosios nakties atminčiai.

Suprantama, kitu atveju toks sutartinis kito pranašumo įvertinimas tarp laisvės ištroškusių nepriklausomųjų būtų sukėlęs audrą. Tačiau Graikija – visada menas, o Odisėjas akivaizdžiai ir nepaneigiamai buvo išsaugojęs slaptą mistinį ryšį su antikinėmis naktų misterijomis – vyro ar jaunuolio figūra privalo išlikti nepridengta, spinduliuojanti gyvasties jėgą ir potenciją, o štai moterų kūnus privalo supti permatomas vyliaus ir paslaptingo šydas. Ši tiesa tapo įstatymu. Nors, ką čia slėpti, ne visi gyvastingumo nešiotojai būtų galėję pasigirti kūno formų tobulumu ir šaknies dydžiu. Buvo ir kuprotų, ir raišų, ir kreivakojų, satyrus primenančių gauruotų būtybių. Tačiau buvo vienas, kuris atpirkto likusiųjų kliaudas. Harpijų nagų išmatuotas, patikrintas ir pripažintas neprilygstamu.

Pirmojo smuiko monologai. Išdidūs, su pauzėmis tariami svetimkalbiai žodžiai kaip užkeikimai ar pranašystės. Uždraustų poetų citatos, kaip štai ši: *Melo melo po vsej zemle / Vo vse predely. Sveča gorela na stole / Sveča gorela...*

Už dūmų ir girtų garų uždangos slepiama ironiška atlaidi šypsena. Geranoriška, dosni, dalijanti. O sykiu tarsi pabrėžianti kilmės svarbą – iš kaimų susirinkę mėšlinomis tarpupirštėmis niekada tegu net nemėgina prilygti mėlyno kraujo herojui, Trojos karo karžygiui. Išminties bokštui. Kūno galybių viešpačiui. Niekada. Jis pats apsiima žemakilmius globoti, vesti laisvės taku į tikrojo, aukščiausiojo meno pergalę. Vėliavnešys. Tam jis ir atplaukęs greitaeigiu vienaakiu laivu į šią dievų ir likimo užmirštą pakrantę. Tai jis suburs į vieną neišardomą mazgą skersgatvių ir akligatvių, rūsių ir šaltų kaip Arktis palėpių gyventojus, tas tamsoje ir nežinioje klajojančias sielas. Kad valdžią ir šlovę uzurpavę menkavertės prekės gamintojai, balvonų lipdytojai pagaliau pajustų, kur jų vieta, o toji vieta – meno istorijos šiukšlyne, kur karaliauja žiurkės ir šakalai, staugia hienos ir dėl kokio balvono akmeninės galvos riejas plikakakliai grifai. Kūnų puota ir laisvos įvairiaprasmės diskusijos, nuolankiai klausantis kilmingojo Odisėjo monologo. Vyno rašalu pasirašytos kruvinos priesaikos popieriai. Įžadai.